

Mi switi Sranan

Als Paramaribo aan zijn dag begint, sterft langzaam de kakofonie van blaffende straathonden.

‘De honden zien spoken,’ had een nachtwaker de vorige avond gezegd toen ik op weg was naar het *guesthouse*.

In de koelte van de morgen doe ik de *shutters** open, twee nog net herkenbare condooms liggen gesmolten op het golfplaten-dak. De kozijnen zijn aangevreten door houtluis. Het huis behoorde ooit tot een oude plantage, waar een tante van filmmaker Pim de la Parra heeft gewoond. Haar graf ligt naast het zwembad dat wel is gegraven, maar nooit is afgemaakt. Ook het huis dat aan de overkant wordt gebouwd is niets opgeschoten sinds vorig jaar.

Ik ga het trapje van de veranda af en loop de Costerstraat in, een weg vol bouwvallige houten woningen met vermolmde shutters en geblomde gordijntjes die in de wind bollen. In de berm staan tientallen kapotte auto’s. Een creools jongetje is op het dak van een auto zonder wielen geklommen, op de zijkant staat **FUCK YOU** en uit het dak groeit onkruid. Als hij mij voorbij ziet komen, roept hij vrolijk: ‘U zwemt! Of u loopt hard! Ik zie het aan uw voeten! Hebt u meegedaan aan de Olympische Spelen?’

Even verder staat de geelgeverfde houten kathedraal, de hoogste van Zuid-Amerika, dan verschijnen de grote mahoniebomen langs de Herenstraat, die het verval van de huizen erachter camoufleren.

* Zie p. 283 voor de verklarende woordenlijst

‘Een frisse morgen,’ groet een passant.

Ik raak verzeild in een winkelstraat. Mijn oog valt op ouderwetse opschriften, ik zie op een pui dat het personeel aan het ‘schaffen’ is en dat je moet ‘schellen’; bij de buurman kun je ‘broodjes met toespijs (beleg)’ kopen; en even verderop houdt een ‘praktizijn’ kantoor. Bij het afrekenen van een lap katoen schrijven drie personeelsleden ieder een bonnetje met handtekening uit, waarna ik naar de ‘paktafel’ moet en dan naar de kassa, waar het bordje hangt **BIJ DIEFSTAL BELLEN WE EERST DE AMBULANCE, DAN DE POLITIE.**

Paramaribo, de laatste houten stad van het westelijk halfmond.

Terwijl de zon snel aan kracht wint, verschijnen voor me de witte herenhuizen aan de Waterkant, die een Caribische maar ook een vleugje Nederlandse uitstraling hebben. Traag stroomt de Surinamerivier voorbij. Een aanplakbiljet kondigt het Hindoestaanse feest Pagwha aan, een vissersboot met bakken ijs zet koers naar zee, en tussen de stad en het voormalige plantagegebied aan de overkant van de rivier varen overluifelde veerbootjes op en neer.

Aan de Waterkant staan auto’s slordig geparkeerd, portieren open, terwijl de bestuurders met hun benen door de open raampjes verveeld liggen te luisteren naar luide muziek uit de autoradio. De ogen half geloken, maar alert op langskomend wild.

‘Waar ga je?’

‘Wandelen? Alleen? Is dat niet eenzaam?... Ik ben wel eenzaam. Kom, stap in, rijden we ergens en maken het samen gezellig. Doe het dan voor mij.’ Wandelen doet een Surinamer met de auto, de boot, de fiets, een liefje, zolang het maar om ontspanning gaat.

Als ik niet reageer, roept hij met harde stem om niemand in het onzekere te laten over zijn oordeel: ‘Hé, u moet niet *gaan* discrimineren!’

Zijn buurman laat zich niet weerhouden ook een gokje te wagen: ‘Ik heb een auto met airco!’

Aan de andere kant zijn terrasjes met uitzicht over de rivier. In

Javaanse eettentjes prikken mensen in een *bakabana*, of eten cassave en vis, met een roze mierzoet drankje van kokosmelk, siroop en maïzenabолletjes.

Ik laat me op een plastic stoeltje zakken en kijk om me heen. Aan de overkant van de straat staat op een bouwval NIET TE KOOP geschilderd. Creolen, Javanen, Hindoestanen, Chinezen, indianen en bosnegers komen voorbij. De wat stijve en gehaaste tred van de enkele blanke die passeert, is opvallend. Op de vrije stoel naast me gaat een louche rastaman zitten. Hij zet een kooitje met zangvogels op de grond en houdt een leguaan op schoot.

‘Goedemorgen, mammi. Mag ik een beetje met u wandelen?’

‘Nee. Maar wat ga je met die beesten doen?’ antwoord ik, terwijl ik boven de lawaaiige reggaemuziek uit probeer te komen.

Hij verkoopt *wildlife*. ‘Slangen vang ik door ze met een stok vast te pinnen,’ legt hij uit, met een vinger en een duim zijn verhaal illustreerend, ‘kaaimannen door ze met een zaklamp te verblinden en apen met een in rum gedoopte banaan, zodat ze te suf worden om te kunnen vluchten.’

‘En dat minuscule vogeltje?’ vraag ik en wijs op het kooitje waarin een zwart vogeltje met een witte snavel doodstil op een tak zit.

‘Twatwa’s,’ antwoordt hij lizig, ‘vang ik met een lokvogeltje.’ Allemaal op zo’n honderd kilometer buiten de stad.

‘Geen last met de politie?’

‘Dat zijn wissewasjes,’ zegt hij. Het Surinaamse accent van de opgeblazen ‘w’ en de korte ‘a’ klinkt aangenaam. *In general* gebeurt er niets.’ Surinamers houden ervan om Engels door hun Nederlands te gooien. Hij heeft altijd wat goudkorrels op zak en voor één gram is hij van alle gezeur af. Het is het eenvoudigst om de dieren hier te vangen en vervolgens naar Frans- en Brits-Guyana te smokkelen, waar de restaurants goed voor het vlees betalen. En naar Nederland, want liefhebbers daar zijn de grootste afnemers van dit soort dieren, of ik dat niet weet. Dat heb ik eerder

van een medewerker bij het Wereld Natuur Fonds gehoord, een paar straten verderop achter de Waterkant, die me trots een veldgids had laten zien. Met de gids kunnen douaniers gemakkelijker soorten herkennen die niet geëxporteerd mogen worden. Helaas drukten de superieuren van de doelgroep de mooi geïllustreerde publicatie meteen achterover.

‘Hoe omzeil je de controles op het vliegveld van Zanderij?’

‘*No spang*, maak je niet druk. Een douanier herkent niet snel een zeldzame slang in een kist vol niet-zeldzame slangen. En de populaire zangvogeltjes gaan gewoon in de handtas mee.’

‘Populair?’

Het blijkt dat de zangvogelhobby alle scheidslijnen tussen de verschillende bevolkingsgroepen doorsnijdt. Van Chinees tot indiaan, allemaal lopen ze met zangvogels rond. De hele dag zijn ze in de weer om ervoor te zorgen dat het beestje zich lekker voelt. Dat het uit de regen, de wind, en de felle zon blijft. Ook Bouterse, oud-legerleider, drugshandelaar en presidentskandidaat, heeft altijd zijn zangvogels bij zich, of hij nu op verkiezingstournee in het binnenland is, of in de stad. Zolang het vogeltje nog wild fladdert, neemt de eigenaar het met zich mee. In de bus, op de fiets, in de auto. Naar de markt, het werk, en de kerk. Het is onderdeel van de zangopleiding van twatwa’s en picolets: zo wennen de schuwe vogeltjes aan geluiden van mensen en verkeer, anders kunnen ze later niet optreden. Op het moment dat ze niet meer fladderen als iemand dichtbij komt, zijn ze getemd.

‘Brenge die beestjes dan wat op?’

De rastaman fluit tussen zijn tanden. ‘Een vogeltje dat zo uit het nest komt, kost 1200 Amerikaanse dollar. Als hij een jaar oud is en al aardig wat heeft geleerd, is hij zo’n 1500 dollar waard. Een nog ouder vogeltje, zoals deze hier, brengt wel 6000 tot 7000 dollar op.’

Hij bukt zich voorover en smeert een kloddertje spuug op de veertjes. ‘Een zangvogeltje verwen je. Met een beetje speeksel leert hij je geur kennen en doet hij alles voor je.’

Ik vervolg mijn weg en bereik de schaduw van een tamarindeboom, die daar al een paar honderd jaar staat. Tijdens de slavernij werden de takken ervan als zweepen gebruikt. Aan de overkant van de zinderende straat ligt het Onafhankelijkheidsplein, waar tot 1975 het standbeeld van Wilhelmina stond, dat daarna echter verbannen werd naar Fort Zeelandia, als gebaar dat Suriname zich losmaakte van Nederland. Het Oranjeplein werd omgedoopt tot het Onafhankelijkheidsplein en het was afgelopen met het vieren van Koninginnedag en het zingen van het Wilhelmus, dat Surinaamse kinderen veel beter kenden dan hun leeftijdsgenoten overzee. Plechtig werd de Nederlandse vlag gestreken en schoolkinderen, gestoken in rode, groene en witte kleren, vormden op het plein de Surinaamse vlag.

Aan de rand van het grasplein staan zoveel glimmende auto's schots en scheef geparkeerd dat de zangvogelwedstrijd die hier wordt gehouden een reusachtig groot evenement lijkt. Aan stokken hangen een paar vogelkooitjes en een scheidsrechter turft gewichtig op een schoolbord de scores. Twee vogeltjes nemen het tegen elkaar op. De bezoekers gaan volkomen op in het schouwspel. Het vogeltje dat in een kwartier het meeste fluit heeft gewonnen. Je hoort geen mooie melodieën. Alleen maar een paar noten – de slag. Stop. Slag. Stop. Zo snel mogelijk. Net Hamertje Tik. Na een kwartier staat op het scorebord: 54-37. De winnaar krijgt een beker en iedereen spreekt zijn naam met eerbied uit.

Het vogeltje met de naam Super Sound heeft verloren. Met een zuur gezicht pakt de eigenaar, die van een afstandje zenuwchtig had staan toekijken, het kooitje op en hangt het uit de hete middagzon. Ik hoor hem achter me tegen zijn vriend zeggen: 'Mijn beste vogeltje Clinton was niet in vorm. Stiekem had ik onder zijn naam Super Sound opgehangen.'

Hij vertelt hoe hij zijn vogeltje fel maakt. Hij hangt een kooitje met een vrouwtje naast dat van het mannetje. Zo maakt hij het mannetje lekker. Een dag voor de wedstrijd haalt hij het vrouwtje

weg en hangt er een grotere soort voor in de plaats, bedoeld om hem gek van verlangen te maken. Op het moment dat het gefrustreerde mannetje harder en harder kwettert, is hij klaar voor de wedstrijd.

‘Aboen, toch nog verloren,’ concludeert zijn vriend.

Ik slenter verder en bereik de Palmentuin, ooit de plaats waar inheemsen hun kamp opsloegen en sjamanen voor rituelen bijeenkwamen, en nu met de hoge koningspalmen de enige schaduwplek in de stad. Bij het kraampje van een stevige creool haal ik een zuurzakdrankje.

‘Hoe is het met de jongen?’ vraagt hij vriendelijk. Hij is de derde die het me vandaag vraagt.

Als ik langs de gloeiend hete weg naar hotel Torarica loop, zie ik midden op straat een fauteuil staan. Aan de leuning is een vlaggetje bevestigd, dat een diep gat in de weg markeert.

Op een muur van een huis staat: VERBODEN TE PLASSEN
OOK VOOR HONDEN.

Rechts en links van de weg flikkeren de lichten van casino’s. In de afgelopen jaren zijn er bijna twintig bij gekomen. ‘Voor toeristen,’ luidt de officiële versie. Vanbuiten is het een en al pracht en praal. Nieuwsgierig duw ik de deur open. Het interieur stelt niets voor. Vergeleken met het lawaai buiten is het hier stil, op het getinkel van gokmachines na. Surinaamse klanten, vooral vrouwen en jongeren, zitten geobsedeerd achter de speelautomaten. Ook rondom een paar speeltafels is het vol.

De manager stelt zich met een Turkse naam voor, biedt me een drankje en hapje aan en begint een praatje in het Engels.

‘Turks?’

‘Alle casinomanagers zijn Turken. Eind jaren negentig zijn de casino’s in Turkije door de overheid gesloten. Drugs, maffia, moord, dat soort problemen. Zo zijn we in Suriname terechtgekomen.’

‘En de eigenaren?’

‘Dat zijn Surinamers. Maar vaak verhuren die hun vergunning, of verkopen die door.’

Aan een van de speeltafels veegt een jongen zijn winst bij elkaar en propt even later een bundel bankbiljetten in de zak van zijn spijkerbroek.

Op fluistertoon zegt de manager: ‘Suriname staat in de top twintig van de rijkste landen. Maar de mensen zijn lui.’

Als ik weer buiten kom, is de lucht warm en vochtig. Ik loop door naar de steiger van hotel Torarica. Het water van de Surinamerivier dat geelbruin is van de modder uit het Amazonegebied, klotst tegen de steigers en er waait een zwoele wind. Ik snuif de weeë geur van het rivierwater op, het is eb en in het slib zijn witte reigers op zoek naar eten. Twee zeiljachten uit Nederland hebben hun anker uitgeworpen en even verderop ligt een rij vissersboten. In het water springen *kutais* omhoog, vissen met vier ogen, waarvan er twee boven en twee onder het water loeren.

‘Hallo, bent u hier voor vakantie?’ Een man van ongeveer dertig jaar, half Javaan, half indiaan, met een grote kunststof bril, kijkt me aan. ‘Ik wil vragen of ik seks van u kan krijgen.’

‘Dat is een duidelijke vraag, waar je een duidelijk antwoord op krijgt: nee.’

Hij steekt zijn hand uit: ‘Ronnie... Ik zoek werk... Zo zou ik nog wat kunnen verdienen.’

‘O, dankjewel.’

‘Ik vraag geen vast bedrag, maar wat u kwijt wilt.’

‘Aan hoeveel vrouwen heb je deze vraag vandaag gesteld?’

‘Zes. Maar ik heb geen geluk gehad.’

‘Waar zoek je die vrouwen?’

‘Hier, bij het zwembad... Ik ben netjes gekleed en heb toch mooie schoenen?’ Hij gaat naast me zitten en legt zijn hand op mijn been, die ik er weer aftik.

‘Maar als je in het buitenland bent, hoort seks er toch bij? Hoe vaak bent u in Suriname geweest?... Zes keer? Dan heeft u hier

toch zeker seks gehad? Dat hoort bij vakantie.'

Mijn tegenargumenten missen doel. Bij werk hoort het ook, dat maakt niets uit. Evenmin met wie, je kunt het ook met familie doen, met nichten, met zussen, al houd je het dan wel geheim, maar seks is seks.

'Als u mij betaalt,' besluit hij, 'zult u meer lusten.'

Nogmaals vraag ik hem te vertrekken.

Hij loopt langzaam weg, maar draait zich nog eenmaal om en neemt wraak: 'Hoe oud bent u? Zestig?'

Een creools meisje loopt met soepele tred de steiger op en gaat in de theekoepel zitten. Ze kijkt uit over het water naar de groene overkant waar tijdens de slavernijperiode vele honderden suiker-, cacao- en koffieplantages lagen met namen als Echt en Sterk, Nijd en Spijt, namen die wantrouwen oproepen.

Ze draait zich naar mij en verzucht: '*Mi egi switi Sranan*—mijn eigen geliefd Suriname. Toch wil ik naar Nederland, ik wil serieus genomen worden. Ik heb gehoord dat een blanke man achter zijn keuze voor een vrouw blijft staan. Is dat niet romantisch? Dat gebeurt hier niet. Surinaamse heren vervelen me. Ze doen niets anders dan vragen "Waar ga je? Zullen we wandelen? Wat praten?" Maar ze willen alleen maar dat ding van me.'

Pake en ‘de jongen’

‘Hoe is het met de jongen?’ Van fietsenmaker tot ober, van wetenschapper tot wildlife-handelaar, vragen naar Ischa, mijn zoon.

Nu ik weer in Suriname terug ben, raak ik op een vreemde manier ontroerd. De omgeving bevat schimmen van het verleden met mijn zoon. Het geeft me voortdurend een teken, een geluid, een geur, alles staat in het licht van ons avontuur met de *bottendokter*.

Een jaar geleden liepen we hier samen. Ischa, stampend en springend op zijn krukken over de kuilen en gaten in het wegdek, ik lettend op de talrijke losse straattegels en de verrotte planken van de steiger aan de rivier. De broekspijp van de shorts hing te wijd over zijn zieke been.

Tijdens mijn eerste reis naar Suriname had ik van gids Sirano gehoord dat *marrons*, nazaten van de gevluchte plantageslaven, meesters zijn in het genezen van fracturen en botaandoeningen. Dat doen ze op traditionele wijze, zonder magie. Een zekere Pake was ooit de beroemdste bottendokter van Suriname. Na zijn overlijden had zijn zoon, Pake jr., zijn taak overgenomen. Sirano vertelde over zijn negentigjarige buurvrouw bij wie een gebroken been in drie weken met de kruiden van Pake genezen was en die haar erf weer veegde.

Maar of ik dat geloven moest? En of Ischa het wilde? Ik liet hem de mail lezen die ik van Sirano had gekregen toen ik weer thuis was. In het bericht vertelde hij dat hij naar ‘de heer Pake’ was geweest om over Ischa’s botziekte te vertellen. Hij had ver-